

Bogværket Danske kirker

De to flinke medarbejdere fra Nationalmuseet fortalte, at fotografierne skulle bruges til det store, grundliggende bogværk om de danske kirker. I de mange bøger kan man læse om kirker i Danmark, deres kalkmalerier, inventar og gravminder, og nu var tiden kommet til at skrive om kirkerne i det gamle Vejle Amt, derfor deres besøg.

Hele bogværket er online

Bogværket *Danmarks kirker* blev grundlagt i 1927. Takket være en bevilling fra Ministeriet for Ligestilling og Kirke er bogværket nu blevet digitaliseret.

Samtlige kirker, der er publiceret i *Danmarks Kirker*, er

tilgængelige via hjemmesiden. Det betyder, at beskrivelserne af ca. 1625 kirker, kirkesale, kapper og kirkegårde kan læses på nettet. Hvis du vil læse om en af de mange kirker, der er tilgængelige på Nationalmuseets hjemmeside, kan du søge på: <http://danmarkskirker.natmus.dk/> og vælge den kirke, du ønsker oplysninger om.

Henvendelse fra Nationalmuseet 2 gange på 1 måned

Af Hanne Damgaard Hansen

Den 7. marts havde vi besøg af redaktør Jakob Kieffer-Olesen og fotograf Arnold Mikkelsen. De besøgte først Vejle Stadsarkiv, og omkring middag kom de til RSLM for at affotografere tegninger over Randbøl kirke fra 1911, et foto af kirken fra ca. 1900 samt projekttegninger til den nye kirke, som skulle bygges i Hofmansfeld. Derefter skulle de til Nørup kirke.

Billederne skal bruges til en artikel om Randbøl kirke, som Niels Jørgen Poulsen vil skrive til tidsskriftet *Danske kirker*. Artiklen er efter planen tilgængelig til efteråret.

Niels Jørgen Poulsen er født og opvokset på Vandel mark. Han har i mange år været Bygnings-redaktør på bogværket. Han er nu gået på pension, men vil gerne afslutte sit arbejdsliv med at skrive om den kirke, han som barn havde relationer til.

Forside og bagside af den lille tynde 2-skillings sølvmønt fra Christian d. IV's regeringsperiode. Fundet i Randbøl kirke i 1971 af malermester Johannes Pedersen

En slem forskrækkelse som heldigvis fik en lykkelig udgang eller [historien om en mønt...](#)

(tekst: Svend Aage Hansen)

... og hvad er det så for en mønt?

Hvem fandt den - og hvor? Hvor har den været i de sidste 50 år, og hvem ejer i grunden mønten? Det vil jeg prøve at belyse i nedenstående artikel.

Ved kalkning af Randbøl kirke, som malermester Johannes Pedersen fra Vandel havde som opgave i en længere årrække, fandt han ved døren ind til våbenhuset i året 1971 en lille rund skive, der viste sig at være en 2-skilling fra 1617. Altså fra Christian IV's regeringstid. Denne mønt blev overdraget til kirkearkitekten, Helge Andreasen, Torvegade 7 i Vejle, og da det viste sig, at mønten var slået i sølv og derfor var "danefæ", sendte han nu mønten over til Nationalmuseet.

Randbøl Sogns Museum henvendte sig lidt senere dér og bad så mindeligt om at måtte låne mønten tilbage til Randbøl Sogns Museum, hvor man følte, at den hørte hjemme.

Som svar på anmodningen kom der nu besked om, at det godt kunne lade sig gøre at låne den, da man alligevel var i besiddelse af flere eksemplarer af netop denne mønttype.

Jeg kendte udmærket historien, der desuden blev omtalt i og fotograferet til Vejle Amts Folkeblad. Da jeg for 15 år siden begyndte at komme på museet, kunne jeg ikke lade være med at søge efter denne mønt. Jeg ledte overalt og spurgte

alle, men kun nogle få kunne huske den, og jeg måtte konstatere, at den ikke længere fandtes på museet. – Jeg turde ikke henvende mig til Nationalmuseet om, hvorvidt den overhovedet var blevet overdraget dertil, da der jo var tale om betroet gods.

Det viste sig så, at da museet hørte ind under Vejle Museerne og var bemandet i Vandel, havde man her en lille boks. Da man senere flyttede bemanningen til Randbøldalmuseet, fulgte boksen med, og da bemanningen i Randbøldal også blev nedlagt, tog man boksen med til Vejle, hvor den blev tilknyttet den lille butik, der findes forrest i udstillingen i "Spinderihallerne".

Til vores held var det nuværende bestyrelsesmedlem, Hanne Damgaard Hansen, der stod for denne afdeling. Jeg havde fortalt, at vi ikke kunne finde mønten og en dag kikkede Hanne netop i omtalte boks, hvor der i bunden lå et lag fløjlligesom et gulvtæppe. Hun løftede fløjlet op og fandt en lille skive, der viste sig at være den forsvundne mønt.

Hun tog nu mønten med ud på Randbøl Sogns Museum. Søren Pallesen og jeg havde netop hentet en glasmontre, som tilhørte museet i Vandel, nede fra Randbøldalmuseet. Denne havde vi indrettet til udstilling af Ejnar Hansens sølvsamling, som han i sin tid havde doneret til museet. Skeerne blev nu skubbet lidt sammen, hvorefter der blev anbragt en hvid papæske – ligesom en lille piedestal. Her blev mønten anbragt under glas og lås. Niels Schaiffel fotograferede derpå mønten og skrev en forklaring, så alle nu kan se det lille klenodie.

Fortsættelse næste side

Den 4. februar 2019 fik jeg pludselig et brev fra Rikke Rune, Nationalmuseet, som skrev:

"Nationalmuseet gennemgår i disse år efter pålæg fra Rigsrevisionen den del af museets samling, som er udlånt, også langt tilbage i tiden. I forbindelse med denne gennemgang fremgår det af Nationalmuseets møntprotokoller, at der skulle være uddeponeret en mønt til Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museumsforening i 1971. Vi vil være interesserede i at få afviklet det efterhånden 50 år gamle udlån af mønten, og derfor skriver jeg til dig i din egenskab af formand for RSLM.

Kan du bekræfte, om mønten stadig findes hos jer, - og om det er os to, der skal tale videre om - og lave de videre aftaler omkring det lille møntfund?"

Herpå svarede jeg lynhurtigt (den 5. januar 2019)

"Kære Rikke Rune!

Ja, det forholder sig præcis, som du skriver. Mønten er fundet af malermester Johannes Pedersen under kalkning af Randbøl kirke, og da Nationalmuseet i forvejen har en del mønter af denne art, blev det besluttet, at vores lille lokal-museum godt måtte låne netop denne mønt, som i dag ligger sikkert på en lille forhøjning i en glasmonter sammen med en udstilling af sølv-skeer. Jeg kan ikke se, hvorfor dette arrangement ikke skal kunne fortsætte, da mønten stammer fra Randbøl Sogn og bliver æret og passet her. Er det ikke bedre, at mange lokale herfra kan se og beundre mønten her, i stedet for at den skal hensmægte i et lukket depot i København? Det er mig, man skal henvende sig til, (men vi har jo også en bestyrelse, som jeg må orientere), og nu venter jeg spændt på dit svar. Med venlig hilsen

*Svend Aage Hansen,
formand for Randbøl Sogns Lokalarkiv og Mu-*

seumsforening".

Allerede dagen efter modtog jeg dette svar:

"Kære Svend Aage Hansen

Tusind tak for dit hurtige svar med en bekræftelse af møntens tilstedevær på det lokalhistoriske museum i Vandel. På din mail kan jeg forstå, at I både har værnet og bruger mønten aktivt og helt centralt i jeres udstilling. Det er altid glædeligt, når materialet får relevans og anvendes lokalt.

I dette tilfælde vil Nationalmuseet derfor gerne fortsætte udlånet under de rammer, der nu er ny og gældende for langtidsudlån fra Nationalmuseets samling.

For 50 år siden var praksis for langtidsudlån en anden, og på mange måder meget mere uformelt. Det betyder, at vi sammen med jer på et tidspunkt skal have lavet en ny lånekontrakt, der også omhandler forsikringsdækning af udlånet. For langtidsudlån fornyer vi typisk disse kontrakter fem år ad gangen, så vi altid har godt styr på, hvor Nationalmuseets materiale er. Da vores låneadministration i disse måneder er ved at gennemgå en større omlægning, kan der godt gå et stykke tid, før vi henvender os til jer med et konkret kontraktmateriale og et bud på forsikringssum, så indtil videre er vi glade for at konstatere, at mønten er til stede og har det godt.

Det anfører jeg i journalen vedr. udlånet, ligesom jeg anfører, at der er et stærkt ønske fra jeres side om at fortsætte udlånet. Vi vil kontakte jer på et tidspunkt med henblik på at få lavet et sæt nugældende papirer på udlånet, - men som nævnt kan der gå et stykke tid.

Med venlig hilsen

Rikke Rune, museumsinspektør".

Illustration: Harry Hansen

I sidste nr. af Nyt om Gammelt skrev formand Svend Aage Hansen en artikel

Lignelsen om den fortabte og genfundne søn...

Den sidste linje i artiklen om den tilbagevendte Spidsbarre havde gemt sig. Læs den her:

Som et lille kuriosum skal lige nævnes, at den tegning af Spidsbarren, vi bruger som vores logo, er udført af tidligere formand i foreningen, tømmermester Harry Hansen, min far.

Præstens Blues Band kom og gav koncert

Præstens Blues Band, herren med violinen er præsten Carsten Johansen, som er emeritus og havde sin præstegerning ved Nørup Kirke.

Præstens Blues Band over sig i Randbøl Sogns Museum. Nu skal der ikke gerne være penge mellem venner, så som en slags "betaling" har Præstens Blues Band nu i to år givet en koncert i Glassalen på Randbøldal Campingplads.

Af N.M. Schaiffel-Nielsen

Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museumsforening/Randbøldal Campingplads. Folk strømmede til, og i god tid. Der var solgt 80 billetter, og det var lige, hvad der var plads til i Glassalen. Vi fandt vore pladser ved væggen ud mod hytterne. Selv om koncerten ikke var begyndt, var der melodier at lytte til, det var ren øvelse, men melodierne var irske.

Stegt flæsk med persillesovs

Klokken godt og vel 18 kom de første kartofler på bordet, og musikerne holdt op med at øve, de ville ikke gå glip af dagens ret. At få først kartofler og så persillesovs serveret for 80 mennesker klemte sammen i glassalen stiller store krav til serveringspersonalet, som bestod af to personer. Man skal være forsigtig med at anmelde en middag. Den, der deltog i Glassalen, fik velstegte stykker flæsk - og nok af dem, ikke nogen begrænsning, som man har set andre steder, hvor begrænsningen var syv stk.

Efter første ret var det tid til at synge "nationalsangen" Randbøldals Pris, som er skrevet af Rasmus Bøchaus tilbage i 1930'erne. Og sunget på melodien, "Når de lyse lærker synger

over Danmark". Oprindelig melodi er den gamle irske "Galway Bay". Sangen blev sunget af operasangeren Carl Brisson efter befrielsen fra den tyske besættelse i 1945.

Efter citronfromagen var det tid at lytte til Præstens Blues Band, og dog.....

"Amerikansk lotteri"

Pludselig blev der annonceret en slags amerikansk lotteri. Nå ja, man kunne købe et par lodder. Lodderne var hæftet sammen og kostede 50 kr., men hvad? Det var jo en festlig aften, og vanen med at ikke vinde noget var i hukommelsen. Det gik ikke værre end bedre, at der blev vundet en to retters middag på Vandel Kro sammen med et gavekort til en Cheeseburger hos Hanne i Road House. Den blev foræret til lille Lærke, som har bedre forstand på at nyde den slags.

Syng med

Præstens Blues Band havde uddelt sanghæfter. Det var imponerende at følge med i, hvor mange der kunne de irske folkesange. Der blev sunget af fuld hals. Stemningen var i top. Men da det drejede sig om de danske sange, der var i hæftet, steg stemningen til store højder, og nu kunne alle synge med. Klokken var hen mod 23, da Præsten og hans Blues Band havde leveret de sidste strofer, og det var blevet tid at sige god nat til gode venner og bekendte, - en herlig aften var slut.

Travl eftermiddag i lokalarkivet

Tekst og billede N.M.

Schaffel-Nielsen

Til venstre er det sekretæren ved lokalarkivet, Bente Lykkegaard. På den anden side af bordet ses Mogens Møller Andersen, som fortæller om, hvem der er på billederne og husenes historie.

Vandel, Randbøl Sogns Lokalarkiv. Det med fotos er noget svært noget. Mange afleverer deres billeder, men ”glemmer” at uden opfølgende beskrivelse af, hvad der ses på billedet, hvad enten dette er en bygning eller en person, så bliver billedet med den generation, der har kendskab til billedet, deres bortgang fra denne jord, værdiløst.

Den eftermiddag vi var på lokalarkivet, gik det ganske anderledes. Mogens Møller Andersen, udlært kommis, kom for at aflevere fire billeder af hans barndomshjem, nabo til Vandel Kro, tidligere manufakturhandel. Bygningen havde også huset en damefrisør. Han leverede navne på de

på billederne viste personer. Lokalarkivets sekretær Bente Lykkegaard havde travlt med at notere oplysningerne ned.

Ny Udstilling

Det mere end at understregede, at påsken var undervejs. Den fine miniudstilling var præget af bordløbere, som var broderet med påskemotiver og især med mange gule farver. Udstillingen er lavet af de frivillige ved Randbøl Sogns Museum og Lokalarkiv.

GÆKKEBREVE

Til næste år vil vi udstille gækkebreve. De fintklippede breve med prikker og en vintergæk er en ren dansk skik, som kan spores tilbage til 1800-tallet.

Hvis du har nogle gamle gækkebreve eller endnu ældre bindebreve liggende, vil vi gerne låne dem, men først til næste år.

Historien om, hvorfor to store jutesække befinder sig i Randbøl Sogns regi:

Af Svend Aage Hansen, tidligere ejer af Vandel Savværk og Tømrerforretning.

Allerede når man ruller sækkene ud, får man er fingerpeg om, hvorfra de stammer, da der på den ene – med store bogstaver - er trykt ”Randbøldal Fabrik”. Disse sække eller poser blev af Randbøldal Fabrik brugt til hjemtransport af bomuld, som derefter blev kartet, hvorefter der blev spundet det nydeligste bomuldsgarn deraf. Det kunne ikke undgås, at der var visse urenheder, frøskaller og fildede klumper i bomulden. Disse blev derfor frasorteret og puttet i nogle af de omtalte sække. Vandel Savværk og Tømrerforretning blev opmærksom på det og fandt ud af, at netop dette vattede restmateriale var ideelt til at stoppe ind ved vindues- og dørkarme som en slags isolering, hvorefter murerne trak en mørtelfuge i udvendigt fra. Det fungerede fint i mange år, og vi hentede gerne et par sække ad gangen. Disse fik vi så godt som gratis, da det jo netop var et affaldsprodukt, som man ønskede at komme af med.

Randbøldal Fabrik

Lederen af Randbøldal Museet, der dengang hørte ind under Egnsmuseet i Vandel (nuværende Randbøl Sogns Museum, red. bemærkning), spurgte mig på et tidspunkt: ”Du ved vel ikke, om der findes nogle efterladenskaber fra den gamle fabrik?” Herved kom jeg i tanke om de to tomme sække, der stadigvæk befandt sig på Vandel savværks værkstedsloft, og at der jo som sagt stod printet navnet ”Randbøldal Fabrik” herpå. - Jeg skænkede de omtalte sække til museet. Hvad jeg ikke havde tænkt på, var følgende:

Boghvede

I tidligere tider havde vi i vore skove vildtagre, d.v.s. vi såede og plantede afgrøder, som vildtet kunne leve af. Vi såede bl.a. boghvede. Denne afgrøde voksede sig stor og stærk, og det blev besluttet at høste og tærse den. For at tørre kornene, der var nogle små, aflange, sorte korn, blev disse nu bredt ud oppe på loftet i nærheden af bomuldssækkene. Det var meningen, at vi senere ville male kornene og derefter lave den herligste boghvedegrød, der med en smørklat i midten og lidt sirup ovenpå smager lidt af at komme i Paradiset, hvad enhver fynbo vil give mig ret i. Det blev nu ikke til noget, da det ikke viste sig muligt at lave omtalte produkt.

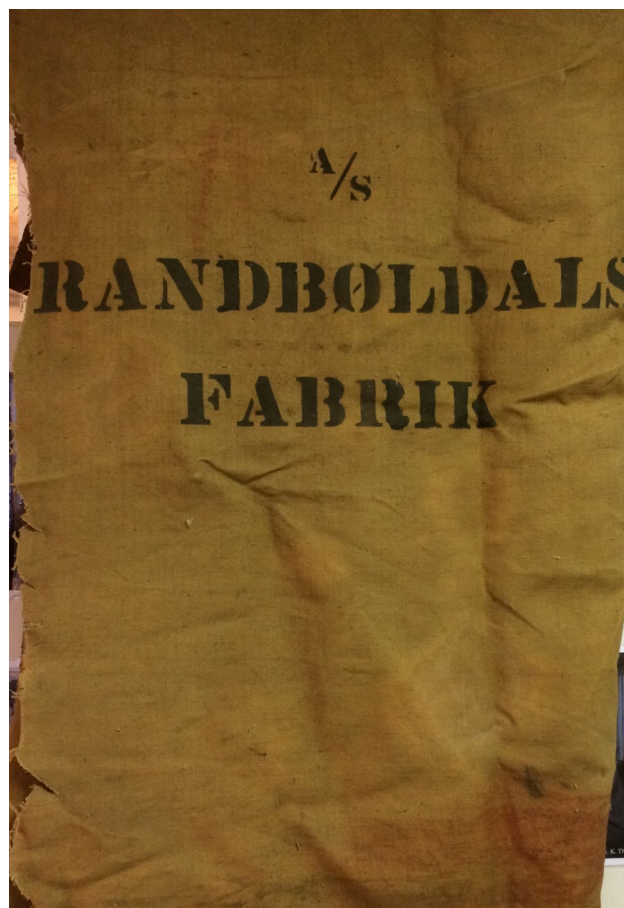
Stolt overgav jeg sækkene fra den gamle nedlagte fabrik til museumsinspektøren, hvorpå hun forskrækket sagde: -”De er jo fyldt med muse-lort”. -”Nej, nej, udbrød jeg, -”tag det roligt, det er små boghvedefrø”. -”De skal i hvert fald ikke ind på mit museum, inden de har været en tur i Vejle og er blevet gennemfrosset for diverse bakterier”. Og det blev de så, uanset at det jo bare var helt uskadelige boghvedefrø. Da sækkene kom retur fra Vejle, blev de anbragt i en pakke og lagt væk et sted på Egnsmuseet i Vandel, uden at de var blevet registreret.

Der dukker spændende ting op på magasinet.

Ved et nyligt gennemsyn i museets magasin fandt Hanne (frivillig der arbejder med registrering af genstande, - red. bemærkning) nu pakken og spurgte mig: ”Ved du noget om disse gamle sække?”. -”Ja, det kan du tro, jeg gør”, og hun fik hele historien.

”Vil du ikke nok skrive den ned, så der kommer en historie med? Det er altid vigtigt og mere spændende, når en genstand har en god historie”.

Jeg blev glad, da jeg trods mange års gang i museets magasin aldrig havde set denne pakke og troede, at den var blevet smidt ud. Konklusion : ”Sorg er til glæde vendt...”.

Efterlysning af souvenirs påmalet bynavne og solgt fra kiosker.

Af Bente Lykkegaard, arkivmedarbejder

Sommerens mini-udstilling på museets førstesal kommer til at omhandle turisme i Randbølområdet for ca. 100 år siden. Det smukke landskab omkring Randbøldal tiltrak mange turister, og efter Vandelbanens indvielse i 1897, blev det et yndet udflugtssted gennem mange år. Man tog toget til Randbøl holdeplads og blev derfra transporteret med ladvogn udstyret med bænke

til enten Randbøldal eller Randbølhede. Om sommeren tog man på udflugt ud på heden eller ned i dalen, hvor der var udskænkning fra kroens have. Om vinteren kom der skiturister, som stod på ski ned ad den lange, stejle skibakke i Hjortedalen.

Lokalarkivet ejer en del postkort af disse udflugtsmål. Blandt andet et interessant postkort fra en hede - afbrænding på Randbøl hede med søndagsgæster i hvidt sommertøj. Vi ønsker at udstille nogle af postkortene - kombineret med souvenirs fra lokalområdet.

I Randbøldal boede Anna Jensen, som fra en lille kiosk på Dalekildevej solgte håndmalede porcelænslæsting: Souvenirs fra Randbøldal. Der findes også eksempler på souvenirs fra Vandel.

Hvis nogle af Nyt om Gammelt's læsere ejer sådanne, vil vi være meget glade for at låne dem til udstillingen. Kontakt museet på tlf.: 75885489 eller på mail: rslm.vandel@gmail.com

Museet holder åbent alle torsdage sommeren igennem fra kl. 10-16, hvor udstillingen kan besøges.

Randbøldal
kro ca. 1918

Foto: Randbøl Sogns Lokalarkiv

Kræmmermarked i Vandel Idrætshal er kommet for at blive

af Bente Lykkegaard, frivillig ved RSLM

Kræmmermarkedet i februar er nu en to år gammel, succesfuld tradition. Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museumsforening fortsætter derfor som medarrangør i årene fremover. Indtægter ved salg af "lopper" styrker det foreningsdrevne museums økonomi. Markedet afholdes om lørdagen i uge 6.

Næste gang bliver derfor **lørdag, den 8. februar 2020**.

For at have nye genbrugslopper til salg i museets stand, er indsamlingen løbende i gang.

Man kan til enhver tid indlevere genstande, man vil donere, på museet i den bemandede åbningstid: Torsdage kl. 10-16. Uden for åbningstid kan genstande afleveres i den opstillede pallekasse i trapperummet ved magasinet under Firehøjeskolen. På forhånd TAK for alle bidrag.

Ændring i udsendelse af medlemsbladet

Bestyrelsen for RSLM har på seneste bestyrelsesmøde besluttet, at medlemsbladet "Nyt om Gammelt" fremover udkommer i flg. måneder: Januar, maj, august og oktober.

Udsendelsen skulle dermed gerne harmonere med årsplanen for aktiviteter på museet, så disse kan blive omtalt i passende tid.

Modtag medlemsbladet på mail

Hvis du ønsker at modtage bladet pr. mail, kan du sende besked på rslm.vandel@gmail.com eller ringe til en fra bestyrelsen. Så hjælper du os med at holde omkostningerne nede.

Med venlig hilsen Redaktionen.

Aktuelt nu.....

Af Bente Lykkegaard

Renoveringen af det store lokale i kælderen skrider fremremad. Håndværkerne er færdige med de fysiske rammer, og der arbejdes med selve udstillingen om "Vandel Flyveplads 1943-2003" og legetøjsudstillingen, der er blevet suppleret med en børne- og teenagerværelse fra 1980'erne og 1990'erne. Stueetagens udstilling om besættelsestiden er flyttet i kælderen. Det har givet plads til "pæn stue" med bl.a. møbler fra "Det hvide Palæ" i Randbøldal.

Når alt er på plads vil der blive inviteret til udstillingsåbning af det "nye" museum i efteråret.

Mere herom i senere nr. af Nyt om Gammelt.

**Vi har åbent hver torsdag 10-16 hele sommeren og vi vil
så gerne have besøg. Gratis adgang**

Randbøl Sogns Lokalarkiv– og Museumsforenings bestyrelse

Formand

Svend Aage Hansen,
Gl. Åstvej 14,
7184 Vandel.
Tlf. 75 88 54 04
E-mail:

sah.vandel@turbopost.dk

Næstformand

Peer Høgsberg,
Daldovervej 37C,
Randbøldal,
7183 Randbøl.
Tlf. 75 88 33 84
E-mail:

peer.natur@gmail.com

Kasserer

Søren Pallesen,
Gl. Stationsvej 34,
7184 Vandel.
Tlf. 75 88 55 01
E-mail:

soren@net-info.dk

Sekretær

Bente Lykkegaard,
Rodalvej 50.
Randbøldal,
7183 Randbøl.
Tlf. 75 88 37 59
E-mail:

bente.lykkegaard@skolekom.dk

Bestyrelsesmedlem

Hanne Damgaard

Hansen
Mølleparken 49
7184 Vandel
Mob.: 30 22 54 74
E-mail:
hannedhansen@mail.dk

Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museum, Grindstedvej 30, 7184 Vandel
E-mail: rslm.vandel@gmail.com
www.rslm.dk - Tlf. 75 88 54 89
Åbent torsdag 10-16

Redaktion:

Bente Lykkegaard/Hanne D. Hansen
Ansvarshavende: Svend Aage Hansen
Trykning: Billund Bogtrykkeri,
Hovedgaden 12 1. sal, 7190 Billund.
Distribution: Kasserer Søren Pallesen.